

Семенова Марина Володимирівна
кандидат юридичних наук, адвокат, науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України
ORCID 0000-0002-2216-4343

ТУРИСТИЧНИЙ КЛАСТЕР ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Доповідь присвячена дослідженню кластерного підходу до розвитку туристичної галузі в країнах ЄС та в Україні, розглянуто актуальність створення туристичних кластерів в Україні.

Ключові слова: туризм, кластер, туристичний кластер, інновації.

Semenova Maryna
PhD in Law, Attorney-at-law, researcher of the Research institute of
legal support of innovative development of NALS of Ukraine
ORCID 0000-0002-2216-4343

TOURIST CLUSTER AS AN INNOVATIVE TOOL TO INCREASE THE TOURISM INDUSTRY COMPETITIVENESS

The report is devoted to the study of the cluster approach to the development of the tourism industry in the EU and Ukraine, the relevance of creating tourist clusters in Ukraine is considered.

Key words: tourism, cluster, tourism cluster, innovation

Туристична галузь у всьому світі відіграє значну роль у формуванні валового внутрішнього продукту країни, створенні додаткових робочих місць, забезпеченні зайнятості населення й активізації зовнішньоекономічної діяльності. Туризм впливає на будь-які сфері економіки, зокрема, транспорт, зв'язок, будівництво, сільське госпо-

дарство, виробництво товарів народного споживання й інші, тобто є локомотивом соціально-економічного розвитку держави.

У сучасному розвитку туристичної галузі значну роль значну роль відіграють кластери, які у всьому світі вважаються ефективним засобом формування національних конкурентних переваг, підвищення ефективності виробництва за рахунок вертикальної та горизонтальної інтеграції як окремих галузей, так і підприємств. Завдяки активному функціонуванню кластер розкриває можливості регіону як привабливої туристичної дестинації та забезпечує залучення інвестицій, створює привабливий інвестиційний клімат, здатний збільшити обсяги капіталовкладень у туристичний та курортно-рекреаційний комплекс і його інфраструктуру [1].

Кластерний підхід до розвитку туристичної галузі достатньо успішно реалізовується в багатьох країнах ЄС. Так, у 2007 році у Польщі з метою впровадження сучасних технологій у сфері туризму було засновано кластер туризму та регіонального розвитку «Słońce Regionu» в місті Скаржисько-Кам'яній (Свентокшиське воєводство), він пов'язує підприємства, місцеві органи влади і науково-дослідні центри. В Сувалках (Підляське воєводство) було створено північно-східний інноваційний туристичний кластер „Kryształ Europe” в рамках асоціації якого створено три сектори: Долина здорової їжі, Долина яхт, Долина здорового життя. У 2011 р. з метою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі в Естонії був створений кластер оздоровчого туризму TERVISERIİK. До об'єднання увійшли оздоровчі центри, санаторії, спа-курорти, а також туристичні та транспортні підприємства, наукові заклади. Співпраця учасників кластеру спрямована розвиток естонського оздоровчого туризму, як одного з напрямків туризму, підвищення конкурентоспроможності оздоровчого туризму і популярності пропонуванних спа-послуг як в Естонії, так і за кордоном.

В Україні в числі перших (кінець 1990-х рр.) були створені туристичний кластер у м. Кам'янець-Подільському (Хмельницька область), кластер агроекотуризму «Оберіг» і кластер туризму та виробництва сувенірної продукції «Сузір'я» (Івано-Франківська область). Органи місцевого самоврядування міст Вознесенськ

(Миколаївська область), Гола Пристань, Цюрупинськ (Херсонська область), Південний, Ізмаїл, Іллічівськ, БілгородДністровський (Одеська область), Алупка (АР Крим) створили спільний кластер «Південне туристичне кільце». Слід також згадати про введення в дію кластеру сільського «зеленого туризму» в Одеській області (понижзя Дунаю). [2]. У 2015 р. почав діяти транскордонний туристичний кластер в географічних межах Львівської, Волинської, Закарпатської областей України і Підкарпатського та Люблінського воєводств Польщі з метою співпраці у туристично-рекреаційній сфері (розробка нових маршрутів, розвиток об'єктів інфраструктури). Передумовою для цього є потужний природно-ресурсний потенціал транскордонного регіону для розвитку лікувально-оздоровчого, водного, гірського, пішохідного, велосипедного та інших видів туризму. В 2017 році з ініціативи місцевих фермерів, в тому числі учасників АТО, органів місцевої і обласної влади, наукових і навчальних установ на території 3 сільських рад Пустомитівського району (зараз Семенівської сільської ради та Солонківської ОТГ) Львівської області було створено Агротуристичний кластер «ГорбоГори». Мета створення – підтримати та стимулювати розвиток альтернативних форм сільського підприємництва, наростити місцевий валовий продукт, отримати додатковий дохід від обслуговування туристів і відпочиваючих та продажу їм місцевих продуктів, збільшити бюджетні надходження, залучити інвестиції. В липні 2019 року в Харківській області було створено «Агротуристичний кластер «Енергія змін – «Еко-громада» як ефективний інструмент розвитку сільських територій Харківської області. Його метою є поєднання соціально-культурного, природного, агровиробничого ресурсів і туристичного потенціалу, що дає новий виток розвитку аграрному та туристичному сектору.

Дослідження свідчать про те, що розвиток туризму в Україні вимагає пошуку нових інноваційних форм регулювання цієї сфери діяльності, напрямів координації діяльності органів влади, територіальних громад та суб'єктів господарювання. Одним з таких інноваційних інструментів розвитку туризму є створення туристичних кластерів.

Поняття «кластер» активно застосовується в Україні як суб'єктами господарювання, так і органами влади. Однак, в законодавстві України поняття «кластер» відсутнє.

У науковій літературі існує безліч визначень поняття «кластер». Найбільш авторитетним є визначення цього поняття американським вченим, професором Гарвардської школи бізнесу М. Портером. Так він вказує, що кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агенцій із стандартизації, торгівельних, туристичних, будівельних об'єднань) у певних конкуруючих сферах [3, с. 207].

Деякі вчені під кластером визначають групу територіально локалізованих підприємств, науково-виробничих і фінансових компаній, пов'язаних між собою технологічною ланкою або орієнтованих на спільний ринок ресурсів чи споживачів, що мають мережеву форму управління, конкурентоспроможних на певному рівні та здатних генерувати інноваційну складову як основу їх конкурентоздатності на ринках [4].

Не зважаючи на численні дослідження, питання щодо визначення поняття «кластер» залишаються в українському законодавстві не врегульованими. Таким чином відсутність спеціальних нормативно-правових актів щодо діяльності кластерних об'єднань не дає можливості повноцінно регулювати їхню діяльність на даному етапі.

В зв'язку з тим, що туристична галузь має свої особливості, туристичний кластер суттєво відрізняється від виробничого, його створення потребує об'єднання зусиль підприємств різних галузей економіки. Результатом взаємодії всіх учасників туристичного кластеру є комплексний туристичний продукт, який не можливо отримати від ізольованого функціонування кожного елемента цієї системи. Таким чином, поняття «туристичний кластер» може відрізнитися від загального та його розробка потребує подальших досліджень.

Завдяки створенню інноваційних туристичних кластерів, які реалізують конкурентний потенціал території, можливо зробити туризм

невід'ємною частиною соціально-економічного розвитку території та сформувати унікальну регіональну ідентичність території. Туристичні кластери можуть формуватися на основі туристичних активів місцевості і складатися із суб'єктів господарської діяльності різних галузей економіки, пов'язаних з обслуговуванням туристів. Реалізація системного підходу до формування відповідного понятійного апарату, створення і підтримки діяльності туристичних кластерів з боку органів державної влади та місцевого самоврядування дозволить забезпечити сталий розвиток внутрішнього туризму і зростання економіки окремих територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирилюк І. М. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Мукачєво, 21-22 березня 2017 р.). Мукачєво: Мукачівський державний університет, 2017. С. 366-369.
2. Кальченко О. М. Кластеризація в туристичній галузі. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kalchenko5.htm.
3. Портер Майкл Э. Конкуренция: Пер. с англ.: Уч. пос. М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. 495 с.
4. Внукова Н. М. Особливості формування транскордонних банківських кластерів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. Вип. 7(1). С. 20-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2011_7%281%29__6.

REFERENCES

1. Kyryliuk, I. M. (2017). Problemy ta perspektyvy zaluchennia investytsii v turystychnu sferu. *Finansove rehuliuвання zrushen u ekonomitsi Ukrainy: zbirnyk tez dopovidei uchasnykiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (Mukachevo, 21-22 bereznia 2017 r.) - Financial regulation of shifts in the Ukrainian economy: a collection of abstracts of the participants of the International scientific-practical Internet conference*. Mukachevo: Mukachivskiy derzhavnyi universytet, 366-369 [In Ukrainian].
2. Kalchenko, O. M. Klasteryzatsiia v turystychnii haluzi. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kalchenko5.htm. [In Ukrainian].
3. Porter, Maykl E. (2001). Konkurentsya. M.: Izdatelskiy dom «Viliams» [In Russian].

4. Vnukova, N. M. (2011). Osoblyvosti formuvannia transkordonnykh bankivskykh klasteriv. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Actual problems of regional economy development. issue 7(1), 20–26.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2011_7%281%29__6 [In Ukrainian].

Шовкопляс Ганна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0003-0313-8606*

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
І НАГЛЯДУ ЗА РИНКАМИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
В УКРАЇНІ**

Наукова робота присвячена дослідженню проблем, що виникають із регулювання ринків небанківських фінансових установ в Україні. Автор проаналізував чинне законодавство, законодавство Європейського Союзу та зробив відповідні висновки.

Ключові слова: ринок небанківських фінансових установ, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Shovkopljas Hanna

*PhD, Associate Professor of the Department of Economic Law
Yaroslav Mudryi National Law University
Senior researcher of the Research institute of legal support of innovative
development of the NALS of Ukraine
ORCID 0000-0003-0313-8606*